



Rett og urett

Spalten omhandler juridiske forhold av betydning for leger. Ideer og innlegg sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Barn kan få blod uten foreldres samtykke

Med helsepersonelloven og pasientrettighetsloven er det kommet nye regler for hvordan man skal håndtere situasjoner der foreldre nekter blodoverføring til sine barn.

Før helselovreformen i 2001 var det mye usikkerhet om hvilke forpliktelser leger og annet helsepersonell hadde overfor pasienter som nektet blodoverføring under behandling i sykehus. Det ble etablert særskilte rutiner for å håndtere situasjoner der foreldre nektet barn blodtransfusjoner. Helsepersonell overførte da foreldreansvaret for barna til barnevernstjenesten, som på vegne av barna gav samtykke til tilførsel av blod og/eller blodprodukter. I hastesaker lot man ikke foreldrene stå i veien for barnas rett til øyeblikkelig hjelpbehandling ut fra hensynet til faglig forsvarlighet.

Med helsepersonelloven og pasientrettighetsloven ble det i 2001 gitt nye regler for hvordan behandlingsnektning i forbindelse med blodoverføring skal håndteres (1, 2). I pasientrettighetsloven § 4-9 er det inntatt en egen regel om pasienters rett til å motsette seg blant annet blodoverføring, men bare på nærmere bestemte vilkår. Legers og annet helsepersonells hjelpeplikt i akutte situasjoner ble samtidig tydeliggjort i en egen bestemmelse i helsepersonelloven § 7.

I en nylig utgitt bok om helsejus (3) beskrives tidligere rettstilstand når det hevdes at foreldre «som er medlemmer av

Jehovas Vitner ut fra sitt foreldreansvar» kan nekte sine barn blodoverføring, og at helsepersonell i disse situasjoner skal be barnevernstjenesten om at foreldreansvaret fratas foreldrene dersom blodoverføring er livreddende eller helsebevarende. Dette er altså ikke lenger gjeldende rettstilstand. Retten til å motsette seg blodoverføring kan ikke anvendes overfor barn.

I den nye helselovgivningen er det satt opp særskilte vilkår i pasientrettighetsloven § 4-9 for å nekte blodoverføring i situasjoner der dette er nødvendig for å redde liv (1, 2). Vilkårene for å nekte blodoverføring er at pasienten nekter på grunn av «alvorlig overbevisning» og at vedkommende er myndig, dvs. over 18 år. Lovgiver har på denne måten knyttet retten til å nekte blodoverføring til personlig overbevisning og til en aldersgrense som er høyere enn den vanlige helserettslige selvbestemmelsesretten (16 år). Det er i loven ikke åpnet for at andres overbevisning kan være styrende for om pasienten skal få blodoverføring.

Bestemmelsen gir således ikke foreldrene adgang til å nekte slik behandling på barns vegne ut fra egenoverbevisning. Helsepersonells plikt til å gi behandling vil dermed gjelde i akutte situasjoner der blodoverføring kan være nødvendig, jf. helseperso-

nelloven § 7, der står det at øyeblikkelig hjelp skal gis i nevnte situasjoner, også «selv om pasienten motsetter seg det».

Den praktiske betydningen av dette er at det ikke lenger er nødvendig å overføre foreldreansvaret til barnevernstjenesten. Legen skal treffe beslutning om blodoverføring eller annen livreddende behandling for barna. Pårørendes ønske om at barnet ikke skal ha blodoverføring, må i slike tilfeller vike for legens hjelpeplikt i akutte situasjoner.

Dersom situasjonen ikke er så akutt at avgjørelsen må tas der og da, og foreldrene motsetter seg at barnet mottar behandling der blodprodukter fremstår som helt nødvendig ut fra hensynet til barnets beste, vil det være mulig å bringe slike saker inn for fylkesnemnda for sosiale saker, se nærmere barnevernsloven § 4-10. Fylkesnemnda kan da fatte vedtak om at barnet skal behandles mot foreldrenes ønske.

Aslak Syse

Det juridiske fakultet
Universitetet i Oslo

Anne Kjersti Befring

anne.kjersti.befring@legeforeningen.no
Legeforeningen

Litteratur

1. Syse A. Pasientrettighetsloven med kommentarer. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2001: 220.
2. Befring AK, Grytten N, Ohnstad B. Jus for leger. Oslo: Høyskoleforlaget, 2002: 151.
3. Molven O. Helse og jus. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2002: 133.